

Perspektiv. Kvinnor frekventa förövare inom hedersförtryck

Flickor och kvinnor är de vanligaste offren för hedersrelaterat våld och förtryck – men kvinnor finns också bland förövarna. Och de är fler än många velat tro, visar ny brittisk forskning.

Hedersrelaterat våld och förtryck har flera särdrag som skiljer det från våld utan dessa kulturella förtecken som män riktar mot kvinnor. I och med att det hedersrelaterade våldet är sanktionerat av en hel familj eller en hel klan så är offret mer utsatt; den som utför själva våldshandlingen har brett stöd i gruppen, till skillnad från annat kvinnovåld som nästan alltid fördöms av övriga familjen.

Det hedersrelaterade våldet skiljer sig även från övrigt våld i nära relationer, då pojkar och unga män också oftare tillhör offren eftersom de tvingas kontrollera och utöva våld mot sina systrar och andra kvinnliga släktingar. En tredje skillnad mellan hedersvåld och övrigt våld mot kvinnor i nära relationer är att kvinnor också tillhör förövarna i det hedersrelaterade våldet.

Detta är inget okänt fenomen; här i Sverige finns utsatta som själva beskriver hur modern varit den drivande i förtrycket. Det kanske mest kända exemplet är grundaren av Glöm aldrig Pela och Fadime – kurdiskan Sara Muhammad – som berättat hur fadern var ett stöd för henne medan modern regisserade våldet.

Så hur vanligt är det att familjens kvinnor aktivt deltar i – eller rentav leder – förtrycket? Ingen vet, forskningen är knapphändig. Det finns ytterst få svenska studier i ämnet, enligt experten Astrid Schlytter vid Stockholms universitet. Även internationellt är det knäppt – men i Storbritannien finns sedan några år ny forskning som pekar på en aktivare roll från kvinnornas sida än vad som tidigare varit känt.

En av forskarna är den tidigare polisinspektören Rachael Aplin, som efter 20 år i yrket kände en växande desperation: varför missar vi stup i ett de kvinnliga förövarna? Hon bestämde sig för att göra ett karriärbrott och skriva en doktorsavhandling i ämnet.

Aplin valde att detaljgranska 100 fall som mellan 2012 och 2014 fått beteckningen hedersrelaterat förtryck (honour based abuse, HBA). Det visade sig att i 76 av dessa fall hade kvinnor – i första hand mamman – deltagit i förtrycket och i vissa fall även i det fysiska våldet.

– Det är en större omfattning än vad

som tidigare varit känt, säger den nyblivna kriminologen Rachael Aplin i en telefonintervju från sin arbetsplats vid universitetet i Huddersfield.

I 12 procent av hennes undersökta fall anmäldes inte kvinnorna, trots att det stod klart att de tillhörde förövarna. Hon fann rentav flera fall där bevisen mot kvinnorna var starkare än mot männen, men ändå var det männen som pekades ut som förövare.

Aplin gjorde därtill djupintervjuer med 15 poliser som under lång tid sysslat med hedersrelaterad brottslighet. Det visade sig att fem av poliserna aldrig någonsin hade utrett en kvinnlig förövare.

– De erkände för mig att det var pinsamt att det blivit så, berättar hon. De hade styrts av föreställningen om kvinnan som den omhändertagande parten som ger barnen trygghet och kärlek. I de flesta fall där de förstått att mamman deltog i förtrycket hade de dragit slutsatsen att hon tvingats till det av männen i familjen.

Detta är den allra svåraste frågan för poliser, för andra myndighetspersoner och för alla vuxna som möter hedersutsatta. Är modern, svärmodern, mormodern, systemen, eller andra kvinnliga närstående också offer för den patriarkala strukturen? Eller har de på eget bevåg deltagit i förtrycket och misshandeln? Frågan är komplex och svaren skiljer sig förstås från fall till fall.

Aplin hade flera egna svåra fall under sin tid som polis, ett av dem finns bland de 100 ärenden som hon studerat. En 14-årig flicka hade lockats hem av sin syster, blivit bunden vid en stol och fått håret avklippt av sin mor – för att göra henne fulare så att den avslöjade pojkvännen skulle lämna henne. Aplin beskriver att de kvinnliga familjemedlemmarna i det här fallet var drivande i att få flickan att upphöra med sitt ”västerländska beteende”. Hon konstaterar också att ”vi poliser ville inte riktigt se det, vi var illa organiserade, vi vände våra blickar mot männens roll i misshandeln”.

I Aplins material finns flera exempel på kvinnor som legat bakom rå och fysisk misshandel. Offer har blivit slagna med köksredskap eller knuffade nedför trappor för att framkalla missfall. Ja,

i ett ärende var polisen övertygad om det var pojkvännen som hade knuffat flickan – men till sist visade det sig vara mamman. Den här typen av våld, som lämnar spår efter sig, är dock vanligare bland manliga förövare, vilket bidragit till att de oftare lagförts eftersom det funnits tydliga bevis.

De kvinnliga förövarna däremot sysslar mest med olika typer av psykologisk misshandel, skriver Rachael Aplin. Det kan handla om att modern anklagar dottern för att sprida skam över familjen, att dottern ”ska betraktas som död” i deras ögon om hon inte gifter sig med den utpekade kusinen i hemlandet, att hennes beteende gör modern deprimerad eller att modern är beredd att ta livet av sig om dottern inte följer familjens krav.

För en utomstående – en polis, en socialarbetare, en skolkurator – kan det vara svårt att upptäcka detta dolda mentala förtryck eftersom dottrar ofta drar sig för att berätta om det.

– Jag har upptäckt många sådana fall, där dottern till följd av sin kärlek till mamman vill skydda henne mot myndigheterna, i ett slags missriktad och

Är modern, svärmodern, mormodern, systemen, eller andra kvinnliga närstående också offer för den patriarkala strukturen? Eller har de på eget bevåg deltagit i förtrycket och misshandeln?

naiv lojalitet: ”I don’t want mum to get in trouble”. Dottern kan ofta själv uppleva sig som en svikare när hon går emot hela sin familj, att allt är hennes fel och inte mammans.

I den svenska diskussionen kring hedersförtryck återkommer föreställningen att i en familj där dottern är utsatt är även övriga kvinnliga familjemedlemmar utsatta. Och att de därmed inte skulle kunna tillhöra förövarna. Men det är mer komplicerat än så, menar Rachael Aplin. Moderns liv kan vara kontrollerat, men hon accepterar det och för traditionen vidare.

Aplins forskning har retat feminister i Storbritannien eftersom den utmanar bilden av kvinnor som solidariska med varandra i kampen mot manligt förtryck. Men hon har också fått visst stöd från feministiskt håll – den andra brittiska forskaren som på senare år har börjat fokusera på kvinnliga förövare inom hedersvåldet är jämställdhetsexperter och juristen Lis Bates, vars resultat pekar i samma riktning.

Bates har undersökt nära 1 500 fall av hedersrelaterat våld och konstaterar att kvinnor pekas ut som ensamma förövare i endast 4 procent av fallen. I hälften av fallen finns de dock med som förövare vid sidan av männen – vilket leder henne till slutsatsen att ”kvinnors roll som förövare inom hedersvåldet i viss mån har förbisetts”.

Fotnot: I Rachael Aplins 100 undersökta fall är alla offer flickor eller kvinnor. De flesta är i åldern 17–22. Över 60 procent kommer från Pakistan, de övriga främst från andra länder i Sydostasien.

Påhl Ruin
frilansjournalist

Synpunkter på artikeln?

Om du vill diskutera ämnet, skicka ditt inlägg till debatt@dagenssamhalle.se